

گود باستانی فروتقه
روزگاری خانه پاکیزگی روستاییان بوده است
خزینه ای که زور خانه شد

آن چیزی که جایش در کشور ما خالی است، در فروتقه نیست و مسئله همکاری برایشان حل شده است. حتی اگر غریبه ای باشی که بار اول است تو را می بینند همه تلاش شان را می کنند تا کار شما راه بیفتد. یک یاد و تماس تلفنی کافی بود که در گود باستانی فروتقه در یک روز تعطیل به روی ما باز شود. گودی که حمام قدیمی روستا بود با حفظ اصالت به یک مکان ورزشی تبدیل شده است. صحرایی، مسئول زورخانه که روز تعطیلش را همراه خانواده در باغی در خارج از روستا بوده است حالا همراه کودکش روبه روی من ایستاده و از سابقه تاریخی حمام و اکنون آن سخن می گوید. گود باستانی با میل های باستانی محاصره شده است. جایگاه مرشد و رنگ زورخانه در انتظار ورزشکاران هستند. حالا باید یک بلدر روستا بر ایمان بگوید چطور حمام قدیمی را به گود باستانی تبدیل کرده اند.

آخرین حمام قدیمی کاشمرا سال ۶۸ که حمام جدید ساخته می شود حمام قدیمی روستا به ویرانه ای تبدیل می شود. حدود سال ۸۶ دیگر خبری از شکوه حمام قدیمی روستا نیست و فضای آن تلی از خاک شده است. به تدریج خاطره حمام قدیمی از ذهن اهالی روستا زدوده می شود. از سوی دیگر مدفون شدن حمام قدیمی در انبوه نخاله های ساختمانی باعث شکایت همسایه های بنای می شود. شورای روستا بر سر یک دوراهی می ماند. صاف کردن جایگاه حمام و ساخت یک مکان جدید یا مرمت ساختمان قدیمی و تبدیل آن به زورخانه پیگیری علاقه مندان می ماند صحرایی و همراهی شورا و دهیاری باعث می شود تا تفکر مرمت تقویت شود. البته کسانی هستند که ساز مخالف بزنند و بگویند: «چه کسی در روستا می خواهد به زورخانه بیاید!» حدود یک سال طول می کشد تا با ایزاری مانند چرخ چاه و سطل، نخاله های ساختمانی از فضای حمام قدیمی بیرون کشیده و مرمت شود. صحرایی می گوید: «این گود، تنها سازه معماری حمام به سبک قدیم است که در کاشمر باقی مانده است. این بنا بیش از ۱۵۰ سال قدمت دارد.»

نمازخانه با مهرهای چوبی صحرایی، کارارزشمند دیگری هم کرده و آن ثبت تاریخ شفاهی گود زورخانه از زبان سن و سال دارهای روستا است. او به همین دلیل با کاربری قدیمی محیط زورخانه آشنا است و ما را به دیدار قسمت های مختلف می برد. حوض قدیمی، جایگاه بقیچه رخت و غرفه هایی که متعلق به خان های روستا است تا لباس تعویض کنند نشانمان می دهد. توالت، دو اخانه و صحن حمام هنوز در جای خود با همان کیفیت سابق پا برجا است. صحن حمام بعد از دستور اداره بهداشت به شیر و دوش مجهز می شود، ولی پیش از آن خزینه حمام مورد استفاده مردم بوده است. گلخن حمام تنها مکانی است که به دلیل شدت تخریب مرمت نشده است. فئات روستا منبع تأمین آب حمام و دلیل ساخت آن در این مکان بوده است. در گذشته، حمام در ساعت هایی از روز زنانه و بقیه ساعت ها مردانه بوده است. حدود هفتاد سال پیش بخش زنانه جد امی شود که معماری اش گنبدی نیست و اکنون به سالن تولید قارچ تبدیل شده است. گرمخانه و نمازخانه از دیگر بخش های حمام قدیمی است. مهرهای چوبی و لنگ از ملزومات نمازخانه بوده است.

صحرایی در باره استقبال اهالی از گود باستانی، پاسخ می دهد: «از سال ۸۶ تا کنون هفته ای سه شب در این زورخانه باز است و ماد و گود اینجا ورزش می کنیم. کودکان و بزرگسالان، او با حضور در گود زورخانه به رؤیایی که کار بانوجوانان است دست پیدا کرده و توانسته است در انتخاب مسیر آن ها مؤثر باشد. فعالیت های فرهنگی بخشی از کار گود باستانی است. او ما را به دیدن آلبوم دیواری قدیمی در ورودی گود می برد. بسیاری از عکس ها مربوط به شهدا و زمان جنگ است. تصویر تشییع پیکر شهدا نخستین عکسی است که به من نشان می دهد. تیم فوتبال فروتقه با لباس مشابه از ۲۰ تا ۵۳ در استان خراسان قدیم دوم می شود تا اکنون به عنوان پیشینه موفق ورزشی به نوجوانان روستا معرفی شود. در تصویر دیگری عده ای بیل به دست روبه دور بین ایستاده اند که چند نفر از آن ها شهید شده اند و بعضی فوت کرده اند. زمان عکس سال ۱۳۶۰ و زمان باغ کولی است که روستایی ها دور هم جمع شده اند تا باغ کسانی را آماده کنند که به جبهه رفته اند.

عکاس بسیاری از این عکس ها، مرحوم خورشایی است که سال ۹۹ فوت کرده. خاطرات زیادی بر این دیوار نقش بسته اند تا هویت روستایشان را برای جوان ترها آشکار کنند و عکاس روستا نقش بسزایی در حفظ این هویت داشته است. از پله های اجری زورخانه بالا می آیم و دلمان گرم می شود به روستاهایی که هنوز اسیر تخیل و توهمات شهرنشینی نشده اند و اهالی شان برای حفظ روح زندگی در روستایشان تلاش می کنند.

شهریار

روزنامه شهرداری و زندگی

اشنبه ۲۰ خرداد ۱۳۹۴، شماره ۲۲۲

۱۴

SHAHIRANNEWS.IR

خبرسانیت

روایتی از «فروتقه»، روستایی که اهالی برای حفظ آثار باستانی و هویتی اش کمر همت بسته اند

گنج تاریخ را نابود نمی کنیم

سیده نعیمه زینبی

دهیار، روستا بر اساس عادت، چنین معرفی می کند: «روستای فروتقه یک کیلومتری شرق کاشمر است. حدود ۴۰۰۰ نفر جمعیت دارد. از شمال به باغات و مزارع، از شرق به ثریقان، از غرب به کاشمر و از جنوب به روستای فدافن محدود می شود. شغل بیشتر مردم کشاورزی و قالی بافی است. محصولات روستا: انار، طالبی، انگور، کشمش و... اما آنچه ما را شیفته روستایشان کرده مختصات جغرافیایی یا محصولاتش نیست. مانده ایم چطور یک روستایی تواند از پس حفظ آثار تاریخی و هویتش بر بیاید، ولی شهید نمی تواند چند بنای تاریخی را برای مردمش نگه دارد. نقطه قوت روستای فروتقه همراهی مردم و فهم مسئولان از هویت است که برای احیای بناهای تاریخی پای کار هستند. عجیب است در این روستای کوچک همت خیران نیز به کمک پاسپانی از اینبه با ارزش روستا آمده است تا خطر نابودی نجات پیدا کنند. این روستا اکنون حمام قدیمی و جدید، آب انبار، منزل خان روستا، یخ دان، درختان کهنسال، بخشی از مسجد قدیمی و خندق روستا را حفظ کرده اند و به آن کاربری تازه ای بخشیده اند تا علاوه بر ایجاد اشتغال از میراث هویتی روستایشان محافظت کنند.

مکان فروتقه که پس از مرمت تبدیل روستا در شاهنشاهی

مردم شناسی تبدیل شده است، البته بناهای تاریخی به تعمیر و نگه داری نیاز دارند و دهیار و شورای روستای فروتقه در این مسیر همراه با مالک می شوند تا این همراهی اتفاقات خوب فروتقه را تا اوم ببخشند.

علاقه ای به شهری شدن نداریم کورسی وقتی تعجب ما را بر این اهما تم اهالی برای حفظ بناهای تاریخی می بیند، می گوید: «ما کودکی مان در میان همین حمام و یخدان و آب انبار گذشته است. من خودم از آن حوض انبار آب آورده ام، از آن حمام استفاده کرده ام، دیگر اهالی هم همین طور. بخشی از حافظه تاریخی و خاطرات شان در میان این اماکن قدیمی روستا رقم خورده است. وقتی از حیاط گرم خانه به زیر زمین پناه می برند و تفاوت دما را حس می کنند حکمت ایرانی را در آن می بینیم. حالا همین مردم تصمیم گرفته اند که این فضاهای تاریخی را برای نسل های آینده شان حفظ کنند. خدا را شکر ما در روستا افرادی داشته ایم که راه را هموار کرده اند تا این نسل پرورش پیدا کند. ما هم باید نسل بعد را پرورش بدهیم تا این مسیر تداوم پیدا کند.»

اهالی روستا علاقه ای برای شهری شدن ندارند. مردم به اصالت روستایی خود علاقه دارند و می خواهند آن را حفظ کنند. این را دهیار با اطمینان می گوید: «این حرف من تنها نیست بلکه همه مردم چنین باوری دارند.» البته ساخت وسازهایی بی رویه و هجوم حاشیه نشینان به روستا که باعث برهم زدن بافت هویتی و فرهنگی آن می شود، نگرانی بزرگی است که فروتقه هم از دست آن در امان نیست.

مشارکت سنت روستاست همیاری در روستای فروتقه ریشه دار است و نمی گذارد هیچ کاری بر زمین بماند. در زمان جنگ، فاصله ای که میان فروتقه و خرمشهر وجود داشت، برای مردم فروتقه به چشم نمی آید. بسیاری از اهالی روستا

شوند. فروشگاه کوچک داخل اقامتگاه که محصولات داخلی روستا را عرضه می کند نیز تعطیل است. حضور مسافران گردش مالی محصولات خانگی و صنایع دستی روستا را افزایش می داد و باعث رونق در تولید آن ها شده بود. کورسی، بخشی از اقامتگاهش را به نمایش ابزار آلات کار قدیمی روستا اختصاص داده است. ایزاری که با کمک اهالی جمع آوری شده است، احیایی که به نفع روستا شد

سال ۸۲ جرقه ای در ذهن اهالی فروتقه زده می شود تا اولین گام های احیای بناهای تاریخی روستا برداشته شود. حمام قدیمی روستا تبدیل به مخروبه و تلی از خاک شده بود. شورای روستا و جوانان این بنای تاریخی می آیند تا جان دوباره بگیرد و به گود باستانی تبدیل شود. حمام جدید و عمومی روستا نیز با وقف زمین از سوی یکی از اهالی ساخته می شود. نیاز روستا به حمام عمومی باعث می شود تا اهالی میان خودشان توافق کنند تا در هر روز از هر خانه چند نفر برای کار داوطلبانه بیایند. افرادی هم که نمی توانستند در این امر مشارکت کنند مبلغی را برای تأمین نیروی کار در اختیار شورای روستا قرار می دادند. اکنون حمام عمومی فروتقه تنها حمام عمومی بخش کاشمر است که دایر و نجات بخش مسافران است. یخدان نیز که جزو آثار ثبت شده در فهرست آثار ملی ایران است در سال ۸۴ با مجوز از میراث و با هزینه شخصی احیا و به رستوران تبدیل می شود. دهیار فروتقه می گوید: «احیای این بنا باعث ایجاد چند فرصت شغلی شده است و چند تن از جوانان روستا در آن مشغول به کار هستند.» حوض انبار روستا نیز به موزه

اهالی دارد. آن ها می گویند تقه به معنای سواست و فروتقه به معنای فرو رفتن در سو است. زمان حمله مغول اهالی در خندقی که حفر کرده اند پنهان می شدند و شب ها به آن ها حمله می کردند و با این شگرد توانسته اند که مغول ها را شکست بدهند. همین روایت کوتاه پیشینه این روستای کهن را معلوم می کند. پیشه قدیم مردم روستا علاوه بر کشاورزی، قالی بافی بوده است. قالی باقی به صورت سنتی و با رنگ های گیاهی از قدیم در روستا مرسوم بوده است. به گفته کهنسالان کار آموزش قالی بافی به روستاهای مجاور در فروتقه رواج داشته است. اکنون هم اهالی جایی را در خانه شان برای برپا کردن دار قالی در نظر می گیرند و حدود ۷۰ دار برپاست.

قیمت پیش از صد سال در روستا خانه هایی با قدمت تاریخی بیش از صد سال وجود دارد. ینسگل نام محلی نوعی انگور بومی کاشمر که اقامتگاه بومگردی روستاست. یکی از همان منازل است که در گذشته های دور مکتب خانه بود. کمر بر خا ن ساختمان مکتب خانه را می خرد تا در آمد و شد های خان روستا برای خودش بر رویایی داشته باشد. مخفیگاه هایی در خانه تاریخی تنسگل وجود دارد که زمان مرمت آن کشف شده است. بخش هایی که صاحب قبلی منزل از آن هایی اطلاع بوده است.

دهیار روستا برای راه اندازی این اقامتگاه زمین، ماشین و معازنه اش را فروخته است و در خانه مستاجر زندگی می کند. او می خندد و می گوید: «در عوض یک خانه تاریخی با قدمت نزدیک به ۲۰۰ سال نجات پیدا کرد. ما این کار را دوست داریم. اگر شرایطی فراهم شود من ده خانه دیگر را مثل همین خانه احیا می کنم.» البته کرونا گریبان اقامتگاه او را هم گرفته است. تعطیلی اقامتگاه و ممنوعیت مسافرت باعث شده تا کسانی که در اقامتگاه مشغول به کار هستند بیکار

تعطیل بود اما کارمان لنگ نماند هنوز از شهر کاشمر دور نشده ایم که به میدان امام رضا^(ع) می رسیم و همراه با عکاس وارد روستای فروتقه می شویم. تصویری که از روستای فروتقه پیش از ورود در ذهنم وجود دارد چیزی شبیه به آشفته و وردی و روستا چیزی شبیه به شهر است. ساختمان هایی با دیوار های سنگ و سرامیک و کوچه های آسفالت شده، اما هر چه به بافت درونی وارد می شویم باورمان بیشتر به روستا نزدیک می شود. خانه های کاهگلی و قدیمی میان ساختمان های نوساز هنوز مقاومت می کنند و خودی نشان می دهند. روز تعطیل است و بیشتر اهالی همراه خانواده سری به باغ هایشان زده اند. اما کن تاریخی روستا هم تعطیل هستند. آشپزخانه روستا تنها فضای بازی است که می شود از گرم نجات پیدا کرد و دلی از عزادار آورد. برای مرد آشپز قسه روستا آمدن مان را می گوید. از علاقه مان به تاریخ تا روایت اقامت با فاصله گوشه ای دستش می گیرد و باد هیار روستا و مسئول زورخانه برای بازدید هماهنگ می کند. راستش در دلم ریشخندی می زم که مگر ممکن است روز تعطیل به خودشان زحمت بدهند و برای یکی دو نفر در اما کن تاریخی را بکشایند، اما در کمتر از یک ساعت این اتفاق افتاد و ما می توانیم به دیدن زورخانه. خانه تاریخی روستا و آب انبار برویم. معلوم می شود محاسبات ما با حساب شهر خودمان است که کسی دغدغه راه اندازی کار دیگران را ندارد. ولی اینجا فروتقه است، روستایی که مردمش میهمان دوست و کار راه انداز هستند.

فروتقه از زمان حمله مغول! حمید کورسی که از سال ۹۲ دهیار فروتقه است همراه ما می شود. او رفته اش در دبیرستان و دانشگاه، معماری بوده و شاید همین امر اهما تم او را برای حفظ آثار می که در روستا وجود دارد بیشتر کرده است. اهتما می که با حمایت از سوی مردم و شورای روستا با عملیاتی شدن گره خورده و ثمره اش در زندگی اهالی ظاهر شده است. اسکن فروتقه روایت جالبی در میان

درختان روستا را قطع نکردیم، اما... اهالی فروتقه حتی برای قطع درختان کهنسال روستا نیز به اندازه بناهای تاریخی اهمیت قائل هستند. دهیار روستا می گوید: «درخت های چهار باغ روستا بالای یک و نیم متر قطر دارد. همه پیرمرد های روستا از زمان تولدشان درخت ها را با همین قطر دیده اند. پیرمرد صد ساله روستا این مسئله را تأیید می کند. زمانی که می خواستیم کانال آب را اجرا کنیم وقتی به یکی از این درخت ها رسیدیم کانال را منحرف کردیم تا درخت قطع نشود، اما متأسفانه یک فرد غیر بومی یک باغ در روستا خریده و ده تا از این درختان کهن و قدیمی را قلع و قمع کرده است که باعث ناراحتی زیادی میان اهالی و پیگیری قضایی از سوی ما شد.»

بسیاری از منازل قدیمی روستا هنوز باراجاست

تیم فوتبال فروتقه که سال ۵۲ قهرمان استان شده است

حمام قدیمی فروتقه پیش از مرمت

آب انبار فروتقه پیش از مرمت

آب انبار فروتقه پس از مرمت